

På besök i Egyptens unga demokrati

Stödet för demokrati allt starkare i FN:s säkerhetsråd • Utbildning en del av demokratiarbetet

Rätten till demokrati är inte längre endast en stats interna angelägenhet. Det menar Katinka Svanberg, doktorand i folkrätt.

Nyligen deltog hon i en demokratikonferens i Alexandria.

Vid en första anblick märks ingen större skillnad på Alexandrias gator sedan revolutionen som avsatte diktatorn Hosni Mubarak. Bilarna strömmar fram längs den asfalterade kuststräckan, kommersen i de trånga gränderna är intensiv och högljudd, solen värmer upp doften av avgaser och havsluft. Men något har förändrats, vi befinner oss i en demokrati, en skakig sådan.

Katinka Svanberg är i slutskedet av sin avhandling som behandlar FN:s säkerhetsråds ingripande för rätten till demokrati. Hon var en av två deltagare från Stockholms universitet vid demokratikonferensen "The Role of Education in Democratic Societies" som hölls i Alexandria 25-26 mars. Konferensen anordnades av USI (Universitet och svenska institut i samarbete för internationalisering) och gav svenska och egyptiska forskare möjlighet att mötas för att presentera sin forskning och diskutera utbildningens roll i demokratiutveckling.

– Jag skriver om när FN och säkerhetsrådet har gripit in och tagit över förvaltningen av territorier, som Kosovo och Östtimor, och lett dem till förändring i demokratisk riktning. På ett sätt är det kanske en lättare övergång till demokrati än i Egypten. Det pumpas in pengar, bistånd och hjälp utifrån. FN stödjer i allt från att göra en ny konstitution till att utbilda polis, domare och regering. I Egypten har övergången skett utan hjälp från säkerhetsrådet och FN saknar tvångsmedel för att genomföra förändringar i landet. Då kan det vara svårare, även om det förstås är bäst om en stat klarar av att genomföra regim-

skiftet till demokrati på egen hand. Mitt intryck på konferensen var att det behövs mycket hjälp för att komma på rätt kurs i Egypten.

Konferensen var tvärvetenskaplig och Katinka Svanberg var den enda juristen. Hon höll en presentation kring huruvida det finns en rätt till demokrati i folkrätten och hur den demokratin i sådana fall ser ut.

– Jag följer i min avhandling folkets rätt till självbestämmande för att visa att det är en norm som säkerhetsrådet redan på 60-talet började utveckla genom sin tvångsmakt. Demokratier är fredligare och därför det föredragna statsskicket av FN. I dag lever cirka 64 procent av jordens befolkning i demokratier vilket också påverkar inställningen hos FN:s medlemmar, säger Katinka Svanberg.

Hon menar att säkerhetsrådet är på väg i riktning mot att vara en global lagstiftare och polismakt. Folkrätten bygger till en del på frivilligt ingångna avtal mellan suveräna stater och liknar i det avseendet inte den nationella rätten, men Katinka Svanberg hävdar i sin avhandling att folkrätten med världsoptionen i ryggen i allt högre utsträckning utgörs av regler som inte går att avtala bort. Rätten till demokrati är inte bara en intern angelägenhet längre.

– I folkrätten verkar man ha enats om ett begränsat demokratibegrepp, nämligen rätten till fria val. Men frågan är om det räcker. Det visade ju sig här i Egypten. Om folket vill välja ett fundamentalistiskt styre så har de givetvis rätt till det men om det utvecklas till en diktatur – var går gränsen? Behövs det ett oberoende rättsväsende och att respekten för mänskliga rättigheter finns inskrivna i landets konstitution? Säkerhetsrådet har i vissa fall jag undersökt velat styra utvecklingen mot ett sådant, mer utvidgat, demokratibegrepp av västerländskt, liberalt snitt.

Katinka Svanberg i samspråk med Christine Bendixen, doktorand vid Institutionen för pedagogik och didaktik.

FOTO: ANDREAS BERGFELDT

Flera av de egyptiska forskarna på konferensen vittnade om besvikelsen som rått sedan valet 2012. Stora förväntningar har kommit på skam och tron på demokratin försvagats. Men en intervention från säkerhetsrådet tror Katinka Svanberg inte kommer att bli aktuell. För det krävs ett humanitärt katastrofläge och en befolkning som ber om hjälp.

– Egyptierna vill sköta det här utan inblandning utifrån, bland annat på grund av den känsliga relationen mellan arab- och västvärlden. Det poängterades från egyptiskt håll att folket inte vill ha en västerländsk kostym, de vill ha en demokrati som passar dem, säger Katinka Svanberg.

Efter konferensen skrivs en rapport med en sammanfattning av deltagarnas presentationer.

Det har också bildats arbetsgrupper med deltagare från båda länder som ska undersöka hur man ska ta samarbetet vidare.

– Viktigaste slutsatsen på konferensen anser jag var att de önskade en konkret hands-on-approach där vi skulle hjälpa till att utbilda deras universitetslärare i demokratiska principer och hur man lär ut demokrati. Jag kände att jag väldigt gärna vill göra en insats med det jag kan från den juridiska sidan, folkrättens del.

Läs mer om USI: www.usinetwork.se

Text: Andreas Bergfeldt

Mångfaldsprojektet – för breddad rekrytering

Hösten 2002 startades Mångfaldsprojektet vid Stockholms universitet med målsättningen att sammansättningen av studenter på juristprogrammet ska spegla samhällets sociala mångfald.

Ursprungligen startades Mångfaldsprojektet med projektmedel från Rekryteringsdelegationen vid Utbildningsdepartementet. Sedan 2006 leds och finansieras det av Juridiska institutionen, men det är studenterna själva som bedriver verksamheten i samråd med Juridiska institutionen. Mångfaldsprojektet har två huvudsakliga målgrupper – gymnasieelever och nyantagna juriststudenter.

En viktig del av verksamheten är besök på gymnasieskolor. Besöken görs bland annat på skolor i Stockholms län där andelen elever som går vidare till högre studier ligger under genomsnittet för hela länet.

– Vi brukar inleda med att presentera oss och berätta om vår bakgrund. På så vis försö-

ker vi förmedla att juriststudenter kan ha alla möjliga sorters bakgrund. Sedan beskriver vi juristprogrammet och vad man kan jobba med om man har en juristexamen. Många tror att det bara är advokat man kan bli, säger Sofia Timoudas.

Besöken brukar även ha ett moment där eleverna får lösa juridiska vardagsproblem.

– Vi vill visa att juridiken finns överallt och att eleverna berörs av den, till exempel när de köper något eller sommarjobbar, säger Dhurata Hasani.

En del av de frågor som eleverna ställs inför saknar facit.

– Många studenter är rädda för att svara fel. Vi vill visa att juridiken är ett ämne där det inte alltid finns ett rätt eller fel. Istället handlar det om att argumentera och problematisera, säger Sofia Timoudas.

Besöken avslutas med en frågestund. De vanligaste frågorna är hur mycket en jurist

tjänar, om lärarna är bra, om det är svårt att plugga juridik och om det är mycket att läsa.

– En vanlig fråga som förvånar mig lite är varför man ska läsa juridik och inte ekonomi. Sällan är det någon som frågar varför man ska läsa juridik istället för till exempel idéhistoria eller statskunskap, säger Sofia Timoudas.

Mångfaldsprojektet deltar även på olika mässor, bland annat SACO-mässan, och när universitetet har öppet hus. Man har även börjat ta emot elevbesök; under en dag får gymnasieeleven följa med en juriststudent för att få känna på hur det är att plugga juridik i praktiken.

– Till en början tycker många av gymnasieeleverna att det är lite läskigt, men under dagens gång försvinner rädslan och fler stärks i sin övertygelse om att söka, säger Sofia Timoudas.

Mångfaldsprojektet ger stödundervisning till de nyantagna studenterna i form av föreläsningar som bland annat består i att beskriva hur en tenta kan vara utformad, hur man skriver en

PM och vad ett rättsfallskoncentrat är.

– Det viktigaste handlar om att lära sig den juridiska metoden. Kan man den kan man svara på vilken fråga som helst, oavsett lärare, säger Dhurata Hasani.

Juridicum jobbar med mångfaldsfrågor även på andra sätt. Bland annat har Juridicum en lärarrepresentant i universitetets arbetsgrupp för breddad rekrytering. Dekanus Jonas Ebbesson ser Mångfaldsprojektet som en mycket viktig pusselbit i arbetet.

– Mångfaldsprojektet är ett projekt jag varmt stöder. Vi kan säkert göra mer. Jag har träffat studenterna för att höra om jag kan medverka till att bättre nå ut till de berörda gymnasieskolorna

Två nya professorer tillsatta

Inte självklart att alltid lyda lagen • Från funk till folkrätt

Juridicum har fått två nya professorer: Torben Spaak i allmän rättslära och Pål Wrangle i folkrätt.

Torben Spaak, som tidigare hade en befordrad professur i Uppsala, tillträdde sin lärostolsprofessur i Stockholm den 7 januari.

Allmän rättslära kan sätta in rätten i ett större sammanhang enligt Torben Spaak.

– Rätten är inte given, det är inte självklart att man i absolut alla lägen bör lyda lagen. Rätten kan kritiseras moraliskt utan att kritiken är baserad på löst tyckande.

Som förste akademiker i släkten kändes juristinjen, en utpräglad yrkesutbildning, som ett tryggt val. Att göra en akademisk karriär hade Torben Spaak inte en tanke på. Det var professorerna i allmän rättslära i Uppsala, Åke Frändberg, som fick honom på det spåret.

Avhandlingen, som blev klar 1992, handlade om det juridiska kompetensbegreppet (att ha kompetens innebär att man har möjlighet att förändra rättsliga positioner) och hur det hänger ihop med vissa andra juridiska begrepp, som till exempel giltighetsbegreppet.

I kölvattnet av globaliseringen har en så kallad transnationell rätt utvecklats. Den är en rätt utan stat och hör därför inte hemma i vare sig den nationella rätten, EU-rätten eller folkrätten. Den transnationella rätten är närmast att betrakta som en modern version av den medeltida *lex mercatoria*, vilken var en rättsordning framväxt ur de europeiska köpmännens sedvänjor om hur kommersiella tvister skulle lösas, tvister som ofta avgjordes i köpmännens egna domstolar.

Torben Spaaks nuvarande forskningsprojekt går ut på att analysera de juridiska grund-

Torben Spaak och Pål Wrangle.

begreppens innebörd och tillämpbarhet i ett system som reglerar människors handlingar utan att kunna kopplas till en stat, som inte kan härledas ur traditionella rättskällor och som inte är tvingande.

Pål Wrangle befordrades till professor den 1 mars. Pål Wrangle, som på 1970- och 80-talet försörjde sig som gitarrist i ett funkband, ville egentligen jobba med kultur.

– Det är enklare att försörja sig på juridiken. Den har förresten sin diskreta charm. Jag gillar knäckandet av tankenötter.

Avhandlingen, som blev klar 2007, beskriver han som en redogörelse av neutralitetsbegreppets historia. Den baseras bland annat på idéer från teoretiker som Michel Foucault och Reinhart Koselleck – inte helt självklara gestalter i en rättsvetenskaplig avhandling.

– Jag var något av en överläggare som hade bildning som ett självändamål. Det gör att jag ofta hämtar idéer till min forskning från helt andra områden än juridiken.

För närvarande bedriver Pål Wrangle två projekt, som båda grundar sig på erfarenheter

från hans tidigare arbete som folkrättsrådgivare på UD. Det ena handlar om icke-statliga aktörers eventuella rätt att använda våld. Det andra handlar om övergångsrättsvisa, det vill säga olika försoningsprocesser, och andra sätt att hantera situationen efter interna konflikter i syfte att stärka möjligheterna till en hållbar och rättvis fred. Fokus ligger på norra Uganda; Pål Wrangle bodde själv i landet mellan åren 2007 och 2010.

Pål Wrangle kommenterar ofta aktuella händelser ur ett folkrättsperspektiv, både på sin blogg och i massmedia. Under perioden 1 april - 30 september 2012 var han den forskare vid Stockholms universitet som citerades mest i media, mycket beroende på att Assange-fallet var aktuellt just då.

– Som forskare i ett ämne med stort allmänintresse har jag en skyldighet att delta i debatten, men jag konstaterar samtidigt att tjänsten knappast ger särskilt stort utrymme för det.

Längre intervjuer finns på Juridicums hemsida.

På webben

- Solna gymnasium vann SM i juridik
- Juristprogrammet landets mest sökta
- Juridicum toppar universitetets synlighet i media
- Lennart Aspegren - årets hedersdoktor
- Studenter tävlade i bästa juridik-appen
- Stockholmsstudenter vann rättegångstävling
- Petter Asp utreder straff för organiserad brottslighet
- Ny docent: Anna Kaldal
- David Langlet tilldelas Stockholm Centre Oxford Fellowship
- Christina Ramberg: "Avskaffa Lagen om offentlig upphandling"
- Stockholmslag etta i rättegångstävling

Att prenumerera på Juridicums nyhetsbrev är gratis. Skicka din postadress till staffan.westerlund@juridicum.su.se så får du nästa nyhetsbrev i din brevlåda.

Nydisputerad

Fredagen den 5 april disputerade Jack Ågren på sin avhandling "Billighetsskäl i BrB 29:5 – berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning.

En längre artikel om avhandlingen finns på Juridicums webbplats.

Hjälper eller stjälper sociala media forskaren?

Hur kan och bör forskare inom rättsvetenskap använda sig av sociala media? Eller ska forskare tvärtom hålla sig borta från det digitala samtalet? Den 28 februari diskuterade en panel bestående av doktor Mark Klamberg, professor Cecilia Magnusson Sjöberg och professor Peter Wahlgren sociala media ur ett forskarperspektiv. Moderator var docent Laura Carlson.

Peter Wahlgren beskrev sociala media som en digital tatuering; när man en gång publicerat något på internet går det inte att radera. Risken finns att ens digitala publikation citeras flera år efteråt då man inte längre står för den åsikt som uttrycks i publikationen.

Mark Klamberg invände att den tryckta tatueringen är värre än den digitala.

– Det som står i tryck är permanent. I sociala media har du en möjlighet att korrigera vad du tidigare skrivit.

Cecilia Magnusson påpekade att kommissionens förslag till dataskyddsförordning innehåller en uttrycklig rätt "att bli bortglömd", något som i viss utsträckning gäller redan idag, åtminstone i teorin.

Peter Wahlgren menade att sociala media tar alldeles för mycket av forskarens tid i anspråk. Det finns bättre och mer tidseffektiva sätt att förmedla sin forskning på än att besvara och korrigera läsarkommentarer i sociala media.

Mark Klamberg angav fem skäl till varför forskaren bör använda sociala media: 1. Som ett sätt att fullgöra den tredje uppgiften. 2. För att

lagra och kategorisera egna idéer – ett digitalt minne. 3. Som verktyg för opinionsbildning. 4. Som ett digitalt seminarium där man kan testa sina idéer. 5. Som ett sätt att träna upp sin skrivförmåga.

Enligt Cecilia Magnusson Sjöberg kan sociala media vara en metod för att överbrygga generationsklyftor. Själv har hon också lärt sig mycket om pågående juridiska diskussioner i andra länder genom kontakter i sociala medier.

Laura Carlson undrade om det finns en risk för att sociala media snuttifierar juridiken.

Inte i jämförelse med ett offentligt samtal utan jurister, tyckte Mark Klamberg.

– Jurister kan bidra till att nyansera och öka komplexiteten, säger Mark Klamberg.

Men han har också exempel på när forskares deltagande i sociala media får till konsekvens att felaktigheter sprids. I samband med att frågan om utlämnande av Julian Assange till Sverige var högaktuell kommenterade Mark Klamberg fallet på sin blogg. Den välkända journalisten Glenn Greenwood använde utdrag ur bloggposten som stöd för sin egen tes i en krönika i den brittiska tidningen *The Guardian*. Mark Klamberg förklarade i ett twittermeddelande att Glenn Greenwood hade förvanskats hans slutsatser. Glenn Greenwoods twittersvar väckte liv i hans miljoner följare som drog igång en digital twitterstorm mot Mark Klamberg.

– När till och med Bianca Jagger angrep mig fann jag för gott att lämna twitterdiskussionen. Min bloggpost som var upprinnelsen till det

hela är ett exempel på när försök till pedagogisk förenkling av komplicerade resonemang får oönskade konsekvenser.

Peter Wahlgren ansåg att det digitala samhället präglas av en brist på eftertänksamhet vilket försämrar kvaliteten på det som skrivs. Av respekt för läsarna borde forskare endast skriva om sådant de verkligen behärskar. Kommunikation är inte alltid positivt. Vi lever i en tid av informationsöverflöd där vi dagligen måste sortera bort information, enligt Peter Wahlgren.

– Vi måste med vetenskapsjournalisten Tor Nørretranders ord "exformera". Sociala media försvårar den processen. Informationsöverflödet på internet är en form av mental förorening

Även tryckt media kan förvanska forskning, genmålde Mark Klamberg.

– En välkänd professor intervjuades i Dagens nyheter om Assange-fallet. Det som återgavs var korrekt, men så knapphändig att poängen blev ännu mer förvanskad än min bloggpost.

Cecilia Magnusson Sjöberg menade att det finns en risk att den forskare som är allt för aktiv i sociala media blir stigmatiserad i den akademiska världen. Men sociala media kan också hjälpa en karriär på traven.

– En av våra doktorander i rättsinformatik, Daniel Westman, sitter i regeringens Digitaliseringskommission, delvis tack vare sin aktivitet i sociala media och förstas sina kunskaper i IT-rätt. Sociala media kan vara ett sätt att profilera sig, men kanske inte inom den akademiska världen.

Mark Klamberg höll med om att det kan vara stigmatiserande.

– När du väl har etablerat dig är det lättare. Men som yngre forskare är det inte alltid så uppskattat att man ägnar tid åt sociala media.

Jonas Ekfeldt, doktorand i rättsvetenskap, undrade om panelen ansåg att forskares publikationer i sociala media kan vara en del av doktrinen och därmed en rättskälla.

Javisst, tyckte Peter Wahlgren, styrkan i argumentet och personen som formulerar det är avgörande, inte det medium i vilket argumentet uttrycks.

– Men, om möjligt, skulle jag citera en källa som har större beständighet än sociala media.

Swante Fagerlund, doktorand i associationsrätt, undrade om inte Mark Klamberg var rädd för att få sina idéer stulna när han publicerar dem i sociala media för att få feedback från andra forskare.

– Nej, om jag avslöjar en idé på en konferens så kan någon stjäla den. Men genom att publicera den digitalt kan alla se att det är min idé och att jag var först med den.

Paneldiskussionen arrangerades inom ramen för Stockholm Winter School, en två veckors kurs i allmän rättslära med studenter från hela Europa.

Ansvarig utgivare: Staffan Westerlund, tel: 08-16 12 82 • fax: 08-15 89 35 • staffan.westerlund@juridicum.su.se

Besöksadress: Universitetsvägen 10 C, Frescati • Postadress: Stockholms universitet, Juridiska institutionen, 106 91 Stockholm
Bidrag publiceras i mån av plats.

Produktion: Staffan Westerlund

Foto och text: Staffan Westerlund om ej annat anges

Tryck: Kaigan AB. Nyhetsbrevet Juridicum utkommer med tre nummer per termin.

Distribution: Nyhetsbrevet distribueras till cirka 500 företag, myndigheter och organisationer. Nyhetsbrevet kan hämtas på plan 3 och 4 i C-huset, Frescati och på Juridicums webbplats: www.juridicum.su.se.

Prenumeration: Kontakta redaktören för en kostnadsfri prenumeration.

Nyhets tips: Tas tacksamt emot av ansvarig utgivare.